

VUORO- JA YKSINPUHELUA SUOMESTA JA PAHASTA MAAILMASTA

JAN-MAGNUS JANSSON — ERKKI TUOMIOJA: *Tulevaisuuden varjossa*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1981, 236 s.

Kustantajat näyttävät viime aikoina innostuneen kolmentyyppisiin politiikkaa käsitteleviin julkaisuihin: ensiksikin poliittisiin muistelmiin, toiseksi sujuvasti kirjoitettuihin ja helppolukuisiin henkilökuviin ja kolmanneksi haastatteluihin tai keskusteluihin perustuviin kirjasiin. Sen sijaan vain harva politologinen tutkimus läpäisee julkaisukynnyksen. Tällöinkin kysymys on useimmiten joko kurssikirjasta tai sitten poliittisen historian piiriin liittyvästä tutkimuksesta. Sama linja taitaa jatkua myös tulevan presidentinvaalin osalta.

Tässä käsiteltävä teos kuuluu noihin keskustelukirjasiin. Siinä kustantaja on saanut houkutelluiksi saman nauhurin ääreen kaksi sukupuuttoon kuolemassa olevaa ihmistyyppiä: perussosialisti Erkki Tuomiojan ja liberaalin porvarin Jan-Magnus Janssonin, ja tarkastelun kohteena on 16:n eri nimikkeen alla niin kansainvälinen politiikka kuin ulko- ja sisäpolitiikkakin.

Perusasetelma on sinänsä aivan hyvä.

Keskustelijat ovat lähtökohdiltaan sopivan etäällä toisistaan ja lisäksi valmiita tulemaan pitkällekin vastaan omista ideologisista bunkkereistaan — näin ainakin ajatuksen tasolla. Tuomioja tuntuu jopa innostuneemmalta abstraktiseen ajatteluun kuin Jansson, joka useissa kysymyksissä on erittäin pragmaattinen, mikä hieman hämmästyttää, kun ajattelee heidän siviiliuraansa. Ehkäpä keskustelijoiden perusasenne länsimaiseen kapitalistiseen järjestelmään selittää asian. Todettakoon kuitenkin, että on varmasti byrokratian onni, että se on saanut riesakseen Tuomiojan kaltaisen analyttikon.

Jansson ja Tuomioja aloittavat pohdiskelunsa sodan ja rauhan kysymyksillä sekä maailmantalouden ongelmilla. Näitä keskustelun alkujaksoja vaivaa kuitenkin melkoisesti jonkinlainen »ohjelmallinen» luonne; keskustelijat puhuvat toistensa ohi, ovat liikuttavan yksimielisiä, käsittelevät ongelmia hyvin yleisellä tasolla jne. Tämä ei toki tarkoita sitä, ettei tärkeitä näkökohtia tulisi esiin, mutta vuoropuhelun sijasta kyseessä on pikemminkin yksinpuhelu. Pääkysymykseksi näyttää kiteytyvän se, kuinka välttämätön muutos saataisiin kanavoitua rauhanomaiseksi. Itseäni tästä jaksosta jäi vaivaamaan lähes huomiotta jäänyt ongelma vallankumouksen mahdollisuudesta ja seurauksista ydinasevaltiossa. Pientä, lähes toteutunutta profetiaakin tähän jaksoon sisältyy. Tuomioja nimittäin toteaa, että *Sadatin* käy kuin šaahin.

Seuraavissa jaksoissa Jansson ja Tuomioja käsittelevät itsenäistä Eurooppaa sekä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tämän hetken arvion mukaan itsenäisen Euroopan tarkastelu saa aivan liian vähän huomiota osakseen. Suomen ulkopoliittikkaa koskevassa keskustelussa pidän tärkeinä ensinnäkin Tuomiojan näkemystä Suomen ulkopoliittikasta jonkinlaisena »hovimestari-politiikkana», so. muotojen ja rituaalien painotusta sisällön kustannuksella sekä toiseksi molempien keskustelijoiden ansiokasta pohdintaa kansan ja eliitin suhteesta ulkopoliittikan hoidossa. On hyvä, että jo tässä vaiheessa kiinnitetään huomiota myös siihen, että Kekkos-sitaateilla voidaan puolustella melkein minkäläistä politiikkaa tahansa.

Taloudelliseen kasvuun liittyvät ongelmat tulevat keskustelussa usein esiin. Sekä porvarien että sosialistien neuvottomuus todetaan yksimielisesti. Laadullisia muutoksia puoltavat molemmat, mutta niiden luonne jää eriytymättömäksi. Parhailaan käytävää Valmet-keskustelua ajatellen tuntuu osuvalta myös idea siitä, että kun yritys kasvaa tarpeeksi suureksi, se ei enää voi tehdä konkurssia, menipä sillä kuinka huonosti tahansa.

Suomen sisäpolitiikkaan molemmat keskustelijat haluaisivat hieman enemmän »säpinää» erilaisia hallitusvaihtoehtoja peräänkuuluttaen. Kannattaa kuitenkin huomata, että Tuomioja ei pidä kokoomuksen ja sosialidemokraattien hallitusyhteistyötä toivottavana.

Janssonin ja Tuomiojan valtiosääntökustustelussa tulee hyvin esiin se säännönmukaisuus, että mitä yleisemmällä tasolla liikutaan sitä yksimielisempiä ollaan, mutta heti kun mennään konkreettisiin ratkaisuvaihtoehtoihin, näkökannat saattavat olla hyvinkin erilaisia. Niinpä sekä Jansson että Tuomioja ovat esimerkiksi määräänemistösäännösten lieventämisestä ja presidentin valtaoikeuksien vähentämisestä periaatteellisesti varsin yksimielisiä, mutta varsinkin Jansson asettaa molemmissa kysymyksissä niin paljon erilaisia reunaehtoja, että loppujen lopuksi yksimielisyys supistuu varsin vähäiseksi, esimerkiksi presidentin toimikausien rajoittamiseen vain kahteen kauteen. Tässäkin yhteydessä muuten tulee esiin Tuomiojan, voisi kai sanoa melkeinpä lapsenomainen usko kollektiiviin ja sen sisällä tapahtuvaan päätöksentekoon. Arkirealismikaan ei näytä tätä uskoa horjuttaneen.

Tätä arvostelua kirjoitettaessa puolueet ovat parhailaan asettamassa omia presidenttiehdokkaitaan, ja kun toinen keskustelijoista on mitä ilmeisemmin itsekin yksi ehdokkaista, on kai melkein pakko katsoa mitä hän sanoo *Mauno Koivistosta*. Näin Jansson Koivistosta:

»Henkilökohtaisesti pidän Koivistoa erittäin hyvänä katalysaattorina tilanteessa, jossa tarvitaan vapautumista perinnäisistä kuvioista. Koska itse olen ollut politiikassa mukana, en tietysti suhtaudu kritiikittömästi Koivistoon poliittisena johtajana. Hän on

perimmältään talousmies ja hänellä on myös psykologista silmää, mutta hän ei ole niin paljon poliitikko eli päättäjä. Hän on tavallaan hyvin yksinäinen mies, mistä, jos hänet valitaan presidentiksi, tulee olemaan sekä etua että haittaa. Etua siitä on sikäli, että hän voi pysyä neutraalina; hän ei tulisi olemaan korostetusti puoluepoliittinen presidentti. Mikään hänen tähänastisessa toiminnassaan ei viittaa siihen. Haittaa määrätystä etäisyydestä ihmisiin on sikäli, että politiikassa suoranaiset ihmiskontaktit ovat A ja O.»

Ja näin puolestaan Tuomioja Janssonista: »Varteenotettavia ehdokkaita saattaisi löytyä myös Keskustapuolueen ulkopuolelta ja silloin pienten keskiryhmien edustajat voivat hyvinkin olla esillä. Henkilö, joka tässä suhteessa on useasti mainittu, on tietysti Jan-Magnus Jansson, joka ehkä kaikista porvariehdokkaista kiistattomimmin — katseli miltä suunnalta tahansa — täyttää ne monet edellytykset, joita tässä olemme kartoitelleet.»

Summa summarum: On erittäin tärkeää, että meillä on myös ajattelevia, jopa ääneenajattelevia poliitikkoja, eikä vain puhuvia.

Pertti Timonen